

A tájékoztató munka építőelemes költségszámítása

Korábban a tájékoztatási intézmények szakemberei körében bizonyos idegenkedés mutatkozott a tájékoztatási rendszerek és könyvtárak költségelemzése iránt, pedig kétségtelen, hogy a vezetés és a távlati tervezés nem nélkülözheti az ésszerű költség-tájékoztatót, és ez elől nem lehet azzal kitérni, hogy a költségelemzések a tájékoztatás terén kivihetetlenek.

A tájékoztatási rendszerek költségelemzésének irodalmát azonban eddig aligha jellemezte az ésszerűség vagy a használhatóság. Az egyik elterjedt eljárás abból állt, hogy minden tájékoztatási alkalmazottól megkérdezték, hogy az elmúlt időszakban /hónapban vagy évben/ hogyan oszlott meg a munkaideje a rábizott különféle területek között, és esetleg azt is, mit termelt ez időszak alatt. A válasz alapján könyvelték el munkabérét az egyes feladatkörök között, hogy a feladatkörök költsége ily módon kiszámítható legyen. Hátránya e módszernek, hogy az emberi emlékezőtehetségen alapul, és így adatai a legjobb szándék mellett sem megbízhatók. Egy másik módszernél az alkalmazottnak az írásban tételesen felsorolt tevékenységeire fordított időt kell feljegyeznie. Ez a tényleges munkától sok időt vesz el, és az időszakonként végzett adatgyűjtés nem feltétlenül jellemző az általános tájékoztatási tevékenységekre. A költségelosztás alapjául szolgálhat a stopperórával végzett munkafolyamat megfigyelés is. Az egyes műveletek által igényelt idő mérésével és az adatok összegezésével kapott értéket a megfelelő munkaköltséggel megszorozva, megállapítható a tájékoztatási egység önköltsége. E módszer hátránya, hogy a nagyrészt intellektuális természetű tájékoztatási műveletek részekre bontása nehézkes, továbbá, hogy a stopperórával végzett mérés jelentősen zavarhatja a munkák menetét. A legnépszerűbb módja a költségmegállapításnak a nyers egységköltség kiszámítása oly módon, hogy a bizonyos időszakra /rendszerint egy-egy évre/ eső összes kiadást azzal a számmal /rendszerint a feldolgozott dokumentumok vagy a kiadott referátumok számával/ osztják el, amelyről feltételezik, hogy a tájékoztatási rendszer termelékenységének jó mértéke. E módszernek hibája, hogy lehetőséget tartja valamely tájékoztatási rendszer termelékenységének egyetlen egységgel való mérhetőségét.

Az említett - és kielégítőnek nem bizonyult - négy ismert eljárás helyett kidolgozott új költségmegállapító módszer, az ún. építőelemes költségszámítás az intézmény vezetőjét éppen azokkal az adatokkal igyekszik ellátni, amelyre az ésszerű gazdálkodás érdekében szüksége van. Használhatóságát a gyakorlati alkalmazás már igazolta.

Kétségtelen, hogy egy tájékoztatási rendszer költségeit legjobban az egységnyi szolgáltatás költségével lehet kifejezni. Minthogy azonban a költség az összes kiadásnak nyers, egyszerű elosztásával nem állapítható meg megbízhatóan, az intézmény tájékoztatási művele-

teit lépésekre bontva kell egységköltségek szempontjából megvizsgálni. Lényeges további feltétel, hogy a lépésekre bontott műveletek felöleljék valóban az összes kiadást, és hogy az adatokat a tájékoztatás normális menetében gyűjtsék össze, olyan hosszú időszakra vonatkozóan, amely már lehetővé teszi a statisztikai elemzést. Az eljárás kiviteli módjának egyik változatára példaként egy havonta megjelenő dokumentációs folyóirat "épitőelemes" költségsszámítása a következőképpen alakul:

	Egy-egy számra	Évi 12 számra
700 adatgyarapítás, szerzői referátumokkal, 8,00 dollár egységáron	5 600	67 200
300 adatgyarapítás, házilag készült referátumokkal, 15,- dollár egységáron	4 500	54 000
150 fotoszedéses oldal, 5,- dollár egységáron	750	9 000
200 nyomtatott oldal, 1,75 dollár egységáron	350	4 200
1 750 000 oldal reprodukálása /350 x 5000 példányban/ ezrenként 15 dollár egységáron	26 250	315 000
	<hr/> 37 450	<hr/> 449 400 dollár
4500 előre kifizetett előfizetés esetén évi költség előfizetésenként	=	99,87 dollár
Átlagköltség adatgyarapításenként	=	37,45 dollár

Az öt tételre bontott költségsszámítás lényegesen jobb tájékoztatást nyújt a vezetésnek az egy-egy folyóiratszámában közölt 1000 adat önköltségéről, mint a fenti példa utolsó sorában megadott egyszerű nyers adat, amely csak az összköltség és az adatgyarapítások számának hányadosát mutatja.

A költségek természetesen különböző szempontból bonthatók. A havonta megjelenő referáló folyóirat esetében pl. ha az egyes füzetekben közölt adatok száma havonta változik, havi bontásban lehet az "épitőelemes" költségsszámítást elvégezni, és a havonta kiszámított adatgyarapítási egység-költségek értékét grafikusan ábrázolni, ahol az adatgyarapítási egységre eső költségeket a füzetben közölt adatok számának függvényében kapják meg. A havi egységköltségeket ábrázoló pontok helyzetéből könnyen és gyorsan leolvasható, hogy a tájékoztatási műveletek egyöntetűen folytak-e le a vizsgált /fél éves vagy éves/ időszak alatt, vagy esetleg kedvező vagy kedvezőtlen változások álltak-e be.

/Special Libraries, 65.k. 2.sz. 1974.febr. p.49-57./